

УДК 339.13:636.085

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ КОРМОВИХ ДОБАВОК В УКРАЇНІ

І. Яців, д. е. н., професор

ORCID ID: 0000-0002-2370-6351

Львівський національний університет природокористування

С. Темненко, доктор філософії

ORCID ID: 0000-0002-0331-8706

Державний науково-дослідний контрольний інститут ветеринарних
препаратів та кормових добавок

© І. Яців, С. Темненко, 2024

[https:// 10.31734/agrarecon2024.02.003](https://10.31734/agrarecon2024.02.003)

Яців І., Темненко С. Особливості формування і функціонування ринку кормових добавок в Україні

Розглянуто основні чинники, які впливають на формування та розвиток ринку кормових добавок в Україні. Зауважено тісну залежність динаміки параметрів цього ринку від процесів у галузі тваринництва. З'ясовано, що українські підприємства – виробники продукції тваринництва – продемонстрували високу стійкість у складних умовах воєнного стану: 2023 року вони поліпили низку важливих показників обсягів і ефективності виробництва продукції тваринництва. Таких результатів підприємства досягли завдяки ефективній системі годівлі тварин, складовою якої є використання кормових добавок.

За допомогою методів SWOT та PEST-аналізу досліджено середовище функціонування суб'єктів ринку кормових добавок, оцінено вплив основних чинників на поведінку цих суб'єктів.

Відзначено високу залежність формування пропозиції на ринку кормових добавок в Україні від їх імпорту.

Проблемою є низька конкурентоспроможність українських виробників кормових добавок, які поступають іноземним компаніям технологічними та маркетинговими можливостями. Зазначено, що змінити ситуацію можуть масштабні іноземні інвестиції у підприємства кормовиробництва у разі поліпшення інвестиційного клімату в Україні після закінчення воєнного стану.

З'ясовано, що основними обставинами, які можуть стимулювати зростання ринку кормових добавок в Україні, є: впровадження підприємствами інноваційних технологій годівлі тварин з метою підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва; підвищення вимог до якості та безпечності цієї продукції на внутрішньому ринку; нарощування експорту тваринницької продукції у країни Європейського Союзу, яке заохочуватиме застосовувати кормові добавки як безпечні стимулятори росту сільськогосподарських тварин та замінників хіміотерапевтичних ветеринарних препаратів. Резервом росту ринку кормових добавок в Україні є зростання попиту на них з боку малих виробників продукції тваринництва. Чинниками зростання цього попиту є вдосконалення державної підтримки малих виробників, а також заходи з відродження в Україні галузі скотарства.

Ключові слова: кормові добавки, ринок кормових добавок, годівля тварин, продукція тваринництва, сільськогосподарські підприємства, воєнний стан.

Yatsiv I., Temnenko S. Peculiarities of the formation and functioning of the feed additives market in Ukraine

The article explores the key factors affecting the growth and development of the feed additives market in Ukraine. It highlights the strong connection between market dynamics and developments in the livestock industry. The resilience of Ukrainian livestock producers under challenging conditions, such as martial law, is also emphasized. In 2023, these producers improved significant volume and efficiency indicators through effective animal feeding systems, including feed additives.

Furthermore, the study uses SWOT and PEST analysis methods to assess the operating environment of feed

additive market players and evaluate the impact of key factors on their behavior. The article points out the heavy reliance of the Ukrainian feed additives market on imports, and highlights the challenges faced by domestic producers due to their inferior technological and marketing capabilities compared to foreign companies. Additionally, it suggests that substantial foreign investments in feed manufacturing companies could potentially alter this situation, contingent upon improvements in Ukraine's investment climate following the cessation of martial law.

The feed additives market in Ukraine is experiencing growth due to several key factors. These include the implementation of advanced feeding technologies by livestock enterprises to enhance productivity, growing domestic market requirements for product quality and safety, and the promotion of livestock product exports to the European Union. This push towards exports is encouraging the use of feed additives as safe growth stimulants for farm animals and as substitutes for chemotherapeutic veterinary drugs. Additionally, the increasing demand from small livestock producers is further contributing to the growth of the feed additives market in Ukraine. This demand is being fueled by improved government support for small producers and efforts to revive the livestock industry in the country.

Keywords: *feed additives, feed additives market, animal feeding, livestock products, agricultural enterprises, martial law.*

Постановка проблеми. Застосування кормових добавок у світовій та вітчизняній практиці є дієвим інструментом нарощування обсягів та підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва. Їх використання балансує раціони годівлі тварин, поліпшує функціональні та смакові якості кормів, що сприяє їх засвоюваності тощо. Конкретизує перелік функцій кормових добавок їх визначення, наведене в Законі України «Про безпечність та гігієну кормів» (2018): кормові добавки – це «речовини, мікроорганізми або препарати, які спеціально додаються до корму або води з метою виконання однієї чи декількох з таких функцій: задоволення поживних потреб тварин, забезпечення сприятливого впливу на характеристики кормів, продуктів тваринного походження, екологічні наслідки тваринницької діяльності, продуктивність та благополуччя тварин».

Кормові добавки використовують далеко не всі українські підприємства – виробники продукції тваринництва. Причини цьому різні, передусім – економічні: підприємства вважають за можливе зекономити на відповідних видатках, незважаючи на сумнівність економічної та технологічної аргументації такого рішення. Відомо, що без комплексних кормових добавок, які містять у своєму складі сучасні мікроелементи, досягти високого рівня продуктивності тварин за умови збереження їх

здоров'я та відтворної здатності неможливо (Бомко, Сиваченко та Сметаніна, 2023, с. 7).

Розширення практики застосування кормових добавок залежить і від стану їх ринку. Формування привабливих для споживачів кормових добавок умов їх придбання залежить від активності маркетингової діяльності продавців відповідних товарів, конкуренції між ними. Особливості функціонування ринку кормових добавок відображають характеристики економічного середовища їх обігу, вивчення якого дає важливу інформацію про наміри суб'єктів ринку, зокрема перспективи зростання попиту на кормові добавки як важливого чинника інтенсифікації виробництва продукції тваринництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники (Гнатишин, Прокопишин та Трушкіна, 2023) розглядають зв'язок тенденцій розвитку ринку кормових добавок в Україні з динамікою інвестицій у сільське господарство, показниками ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств. Вони зазначили комплекс стратегічних заходів, що їх необхідно здійснити для забезпечення ефективного розвитку відповідного ринку. Ці заходи повинні серед іншого передбачати удосконалення управління процесами обслуговування споживачів кормових добавок з акцентом на клієнтоорієнтований підхід, формування відносин між суб'єктами

ринку в рамках агрокластеру, розвиток електронної комерції тощо (2023, с. 48).

Професорка І. Черевко опрацювала теоретичні аспекти визначення ефективності використання кормових добавок (2023). Вона зазначає, що сутність цієї ефективності полягає у впливі кормових добавок на підвищення ефективності кормів, розглядає методичні аспекти застосування критеріїв вимірювання відповідного ефекту.

У низці публікацій розглянуті особливості функціонування ринку кормів та формування кормової бази тваринництва в Україні. Окремі положення, наведені в цих працях, стосуються й економічних аспектів використання кормових добавок.

У статті (Hnatyshyn, Prokopyshyn and Pylypenko, 2023) наведені результати SWOT-аналізу ринку кормів в Україні. Автори відзначають наявність в Україні потужної сировинної бази для розвитку комбікормової промисловості, підприємства якої є одними з основних споживачів кормових добавок. Вони розглядають в якості можливостей розвитку ринку ймовірне зростання попиту на продукцію промислового кормовиробництва, формування підприємствами – виробниками кормів мережі роздрібної торгівлі своєю продукцією. Проблеми ринку кормів розглянуті в контексті тих тенденцій, які спостерігалися в галузі тваринництва.

Петриченко І. наголошує на важливості створення законодавчого підґрунтя розвитку галузі кормовиробництва, продовження стандартизації та сертифікації її продукції відповідно до міжнародних та європейських вимог (2015, с. 48). Воронєцька І., Кравчук О. та Корнійчук Г. відзначають низку важливих тенденцій на глобальному ринку кормів, які впливають на розвиток тваринництва в усьому світі. Вони вказують на зростання попиту на тваринницьку продукцію, що збільшує потребу в кормах, на високий антропогенний вплив на виробництво одиниці продукції тваринництва (2016, с. 9).

Дослідники пов'язують формування попиту на корми з динамікою розвитку галузі

тваринництва, попитом на її продукцію, що у свою чергу залежить від доходів населення (Hnatyshyn, Prokopyshyn and Pylypenko, 2023, с. 389; Cherevko, 2022, с. 32; Кучеренко та Шаймухаметова, 2014, с. 347). Зв'язок між кормовиробництвом і станом тваринництва двосторонній, тому в низці публікацій автори пов'язують проблеми тваринницьких галузей в Україні з незадовільним станом кормової бази (Лаврук, 2017, с. 178; Спринчук та ін., 2020, с. 72). Аверчева Н. вважає, що в сучасних умовах перевагу мають сільськогосподарські підприємства з повним операційним циклом, який передбачає систему кормовиробництва з оптимальним використанням преміксів і білково-вітамінних добавок (2021, с. 62).

Важливість ринку кормових добавок для розвитку соціально значимої галузі тваринництва обумовлює доцільність вивчення особливостей його функціонування в сучасних умовах в Україні, зокрема з урахуванням реалій воєнного стану.

Постановка завдання. Наше завдання – з'ясувати особливості функціонування ринку кормових добавок в Україні, що дає змогу спрогнозувати перспективи його розвитку.

Методика дослідження та матеріали. У процесі дослідження застосували низку методів: економіко-статистичний (для аналізу стану тваринництва в Україні, оцінки впливу зовнішньоекономічної діяльності на розвиток галузей тваринництва та кормовиробництва); індукції та дедукції (для виявлення та узагальнити основних ринкових тенденцій), PEST та SWOT-аналізу (для характеристики середовища функціонування суб'єктів ринку кормових добавок, оцінки впливу основних чинників на поведінку цих суб'єктів). Використані дані Державної служби статистики України, Державної митної служби, власних досліджень ринку кормових добавок в Україні (Темненко, 2023).

Виклад основного матеріалу. Основними кінцевими споживачами кормових добавок є сільськогосподарські підприємства – виробники продукції тваринництва. Показники їхньої діяльності можна використати як

індикатори попиту на кормові добавки. Ця інформація (табл. 1) особливо важлива, зважаючи на цілковиту відсутність офіційної узагальнюючої інформації Державної служби статистики України про виробництво, реалізацію та використання кормових на території нашої країни.

Сільськогосподарські підприємства – виробники продукції тваринництва зазнали значних втрат у зв'язку з початком у 2022 році

збройної агресії проти України. Та якщо у 2023 році поголів'я великої рогатої худоби в підприємствах продовжувало скорочуватися, то у птахівництві та свинарстві спостерігалось відновлення ресурсного потенціалу і збільшення обсягів виробництва продукції. Це свідчить про адаптацію товаровиробників тваринницької продукції до складних умов зовнішнього середовища.

Таблиця 1

Динаміка поголів'я тварин та показників виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах України¹

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2019 р., %
Поголів'я на кінець року, тис. голів: великої рогатої худоби	1049,5	1008,4	1003,4	942,1	919,8	87,6
у т.ч. корів	438,6	423,9	424,6	394,2	382,2	87,1
свиней	3300,1	3629,5	3576,9	3144,6	3367,1	102,0
птиці, млн голів	127,8	109,7	113,5	101,8	106,2	83,1
Обсяг виробництва продукції тваринництва в постійних цінах 2021 р., млн грн	130152	129512	126657	116517	122292	93,4
у т.ч. на одну умовну голову великої рогатої худоби, тис. грн	29,9	30,6	30,9	31,2	32,3	108,0
Витрати кормів, ц кормових одиниць, на один центнер: приросту великої рогатої худоби	13,95	12,84	13,17	12,55	12,69	91,0
приросту свиней	4,84	4,79	4,60	4,44	4,32	89,3
виробництва молока	0,89	0,84	0,86	0,86	0,82	92,1
Витрати кормів, на одну умовну голову великої рогатої худоби, ц кормових одиниць	29,59	27,78	28,70	27,27	30,51	103,1

¹ Сформовано за джерелом (Сільське, лісове та рибне господарство, 2024)

У чинних підприємствах продовжувалась тенденція до підвищення технологічної ефективності виробництва продукції, індикатором якої є вартість виробленої продукції тваринництва з розрахунку на одну умовну голову. Під час війни у підприємствах зберігалась тенденція до підвищення ефективності використання (окупності) кормів. У 2023 році зросли витрати кормів на одну умовну голову. Отже, процес формування у підприємствах міцної кормової бази для потреб тваринництва в умовах воєнного стану не припинився. На основі цього доходимо

висновку і про збереження попиту на кормові добавки з боку тваринницьких підприємств.

Окрім сільськогосподарських підприємств виробниками продукції тваринництва, а отже й учасниками ринку кормів, є господарства населення. Та, зважаючи на традиції формування кормової бази в цих господарствах, їх не можна вважати активними й помітними учасниками ринку кормових добавок. Також результати нашого дослідження показали доволі чітко виражену пряму залежність між концентрацією поголів'я тварин у сільськогосподарських підприємствах та застосуванням ними кормових добавок (Темненко,

2023, с. 148).

В умовах воєнного стану зберігалася тенденція до зростання концентрації поголів'я тварин та птиці в сільськогосподарських підприємствах України. Зокрема на підприємствах, які утримували 500 і більше корів, частка їх поголів'я зросла з 58,2 % на початку 2022 року до 62,4 % на 1 січня 2024 року. На свинокомплексах з поголів'ям свиней понад 10 тис. голів на початку 2024 року утримувалося 82,6 % від усього їх поголів'я в підприємствах, на птахофабрики з поголів'ям птиці понад 500 тис. голів – 82,6 % їх поголів'я (Сільське, лісове та рибне господарство, 2024). Збереження потенціалу великих виробників продукції тваринництва під час війни є вагомим чинником підтримання попиту на кормові добавки. Зазначимо, що головними покупцями кормових добавок в Україні є комбікормові заводи, які входять до складу агрохолдингових компаній.

Комбікормові заводи, підприємства з виробництва преміксів купують кормові добавки з метою використання для виготов-

лення кормової продукції, призначеної для подальшого продажу. Відповідні суб'єкти господарювання згідно з класифікацією за видами економічної виробників готових кормів для тварин. Певна інформація про їхню діяльність наведена в табл. 2.

В Україні налічується кілька сотень суб'єктів підприємництва – підприємств та фізичних осіб-підприємців – виробників готових кормів для тварин. У 2022 році порівняно з попереднім кількість чинних підприємств відповідного профілю зменшилася на чверть, а реалізація продукції фізичними особами підприємцями практично зупинилася. Та чинні підприємства зуміли збільшити обсяг реалізованої продукції, відреагувавши так на збереження попиту на неї. Діяльність підприємств – виробників готових кормів для тварин у 2022 році, як і в попередніх, була загалом рентабельною. Наведені дані дають підстави для висновку, що суб'єкти товарного кормовиробництва, які працюють і з кормовими добавками, загалом справляються з викликами воєнного стану.

Таблиця 2

Діяльність суб'єктів господарювання – виробників готових кормів для тварин¹

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Кількість чинних суб'єктів господарювання, одиниць	557	540	551	465
з них – фізичні особи-підприємці	267	263	247	234
Обсяг реалізованої продукції, млн грн	18623,7	21010,1	22202,8	21410,0
з них – фізичними особами-підприємцями	157,4	186,3	226,9	0,4
Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств, %	7,7	5,6	5,9	6,0
Рівень рентабельності усієї діяльності підприємств, %	5,5	3,1	4,1	2,9

¹ Сформовано за джерелом (Діяльність підприємств, 2023)

На ринку кормових добавок в Україні неабияк позначається імпорт зарубіжної продукції. Вітчизняне виробництво покриває невелику частку внутрішніх потреб. Залежність від імпорту характерна для всієї групи товарів «Продукти для годівлі тварин», інформацію про зовнішньоекономічні операції з якими публікує Державна митна служба України (табл. 3). Про це свідчить від'ємне сальдо зовнішньоекономічних операцій з товарами зазначеної групи, яке в динаміці зростає.

Просування кормових добавок від компаній-імпортерів до кінцевих споживачів забезпечують численні посередники. При проходженні товару до невеликих тваринницьких господарств, у ветеринарні аптеки ланцюг збуту продовжується. У результаті кінцева ціна продукції порівняно з її ціною для комбікормового заводу чи великого тваринницького підприємства є значно вищою. Із цим, вважаємо, пов'язана одна з вагомих причин низької популярності кормових добавок серед дрібних виробників продукції тваринництва.

Ринок кормових добавок функціонує в мінливому макросередовищі, сформованому численними та різними за сферою дії чинниками. За допомогою PEST-аналізу з сукупності цих чинників виділені ключові, вплив яких особливо помітний і задає вектор розви-

тку ринку, визначає поведінку основних його учасників (табл. 4).

Сьогодні основним чинником, що визначає перебіг економічних процесів в Україні, є військова агресія проти нашої країни.

Таблиця 3

Обсяг імпорту та експорту продуктів для годівлі тварин підприємствами України¹

Рік	Імпорт вартість, тис. дол. США	Імпорт вага нетто, тонн	Експорт вартість, тис. дол. США	Експорт вага нетто, тонн	Сальдо, тис. дол. США
2019	211 822	160 401	21 704	32 089	- 190 118
2020	259 047	184 459	24 319	36 571	- 234 728
2021	322 601	211 882	26 266	25 153	- 296 335
2022	345 425	194 984	23 973	31 513	- 321 450
2023	386 655	196 656	39 993	51 904	- 346 662

¹ Сформовано за джерелом (Статистика та реєстри, 2024)

Таблиця 4

PEST-аналіз розвитку ринку кормових добавок в Україні

Політичні фактори (P)	Економічні фактори (E)
- Військова агресія проти України, яка призвела до втрати частини виробничого потенціалу галузі тваринництва, зменшення попиту на продукцію тваринництва в країні - Відкриття для України ринків країн ЄС, яке стимулює до трансферу інновацій у сфері годівлі тварин, створює можливості для нарощування експорту продукції тваринництва - Декларування державної підтримки виробництва продукції тваринництва в Україні - Зміна вітчизняного законодавства щодо виробництва та обігу кормових добавок у бік лібералізації умов функціонування відповідного бізнесу	- Низький рівень та коливання рентабельності виробництва продукції тваринництва, збитковість частини тваринницьких підприємств - Недостатній розвиток системи кредитування агровиробників, що ускладнює фінансування їхніх поточних потреб та проєктів розвитку - Подорожчання імпортованих кормових добавок через зниження курсу гривні до іноземних валют - Низька купівельна спроможність, зменшення чисельності населення, що обмежує попит на продовольчі товари тваринного походження та, відповідно, на кормові добавки
Соціально-культурні фактори (S)	Технологічні фактори (T)
- Зростання вимог до безпечності та якості продукції тваринництва, та вироблених з неї продовольчих товарів - Упереджене ставлення багатьох малих агровиробників до застосування кормових добавок - Високий попит на дешеві продукти харчування тваринного походження, що обумовлює доцільність інтенсифікації тваринництва, у тому числі з використанням кормових добавок	- Перспективність технологічних інновацій у виробництві продукції тваринництва, у тому числі в системі годівлі тварин - Схильність до технологічних інновацій великих тваринницьких підприємств, які формують основний попит на кормові добавки - Низький рівень фінансування наукових досліджень з виробництва кормових добавок в Україні - Технологічне відставання українських виробників кормових добавок від зарубіжних конкурентів

Як зазначали, більшість виробників продукції тваринництва, суб'єктів кормовиробництва зуміли певною мірою адаптуватися до складних умов воєнного стану. Бізнес знайшов прийнятні логістичні рішення щодо й імпорту в Україну кормових добавок.

Відчутна підтримка України з боку Європейського Союзу стосується не лише військової та гуманітарної допомоги, а й лібералізації економічних відносин. Розширення експорту української агропродовольчої продукції на ринки країн ЄС стало економічним стимулом до підтримки українськими аграрними компа-

ніями високого рівня інтенсифікації виробництва продукції тваринництва, у тому числі з використанням кормових добавок. Реалізація експортного потенціалу українських тваринників на зовнішніх ринках особливо важлива, зважаючи на скорочення внутрішнього попиту через зменшення чисельності населення країни та зниження його життєвого рівня.

Розглядаючи чинники, які впливають на формування та розвиток ринку кормових добавок, важливо оцінити спрямованість і силу їхнього впливу. У рамках нашого дослідження проведено SWOT-аналіз використання кормо-

вих добавок українськими виробниками продукції тваринництва (табл. 5). Застосування популярного аналітичного інструменту дає змогу виокремити сильні та слабкі сторони внутрішнього середовища ключових суб'єктів ринку – підприємств галузі тваринництва як користувачів кормових добавок, їхніх продавців, а також оцінити можливості й загрози, з якими ці суб'єкти стикаються в зовнішньому середовищі. Нумерація окремих позицій у матриці SWOT-аналізу відображає ранжування виділених чинників за значущістю їхнього впливу на досліджуваний процес.

Таблиця 5

SWOT-аналіз використання кормових добавок українськими виробниками продукції тваринництва

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
1. Наявність потужних мотивованих покупців кормових добавок в особі великих тваринницьких підприємств 2. Вертикальна інтегрованість більшості комбікормових заводів та підприємств – виробників преміксів з великими тваринницькими підприємствами 3. Широка сегментація ринку продукції тваринництва за групами виробників, що формує велику кількість ніш для просування кормових добавок 4. Велика кількість зареєстрованих в Україні кормових добавок за асортиментом та ціновим діапазоном 5. Низький адміністративний тиск на операторів ринку кормових добавок	1. Висока залежність внутрішнього ринку кормових добавок від їх імпорту 2. Висока частка контрафактної продукції на ринку кормових добавок 3. Низький технологічний і науковий потенціал українських виробників кормових добавок 4. Низька зацікавленість у використанні кормових добавок з боку малих виробників продукції тваринництва, зокрема господарств населення 5. Продовження негативних тенденцій в одній з основних тваринницьких галузей – скотарстві
Сприятливі можливості (O)	Потенційні загрози (T)
1. Зростання внутрішнього попиту на якісну продукцію тваринництва, виготовлену з використанням кормових добавок 2. Високий експортний потенціал тваринництва, особливо основної її галузі – птахівництва 3. Конкуренція між виробниками продукції тваринництва, що змушує їх впроваджувати інноваційні технології годівлі тварин 4. Глобалізація економіки, яка сприяє трансферу інноваційних технологій годівлі тварин 5. Наявність низки цільових програм державної підтримки виробників продукції тваринництва, що опосередковано сприяє формуванню попиту на кормові добавки	1. Несприятливий інвестиційний клімат в Україні, зумовлений низкою зовнішніх загроз і внутрішніх проблем 2. Низька економічна ефективність виробництва продукції тваринництва, що гальмує зростання попиту на кормові добавки 3. Невизначеність щодо обсягів і напрямків державної підтримки виробництва продукції тваринництва у перспективі 4. Ризики, пов'язані з недосконалістю державних інструментів регулювання ринку кормових добавок та ринкових процесів загалом 5. Ускладнення експорту продукції тваринництва через логістичні проблеми, зміну умов просування агропродовольчої продукції на ринки країн ЄС

Високий попит на кормові добавки в Україні певною мірою задовольняється за рахунок надходження на вітчизняний ринок контрафактної продукції. Проблемою є низька конкурентоспроможність вітчизняних виробників кормових добавок, які поступаються іноземним компаніям з незрівнянно вищими технологічними та маркетинговими можливостями. Спостерігаємо ситуацію, коли українські виробники кормових добавок поступово

погіршують позиції навіть у тих ринкових нішах, де ще недавно почувалися доволі впевнено. Ситуація може змінитися завдяки поліпшенню інвестиційного клімату в Україні, коли іноземні компанії вважатимуть економічно привабливим інвестування у виробництво кормових добавок на території нашої країни.

Домінуванню імпорту сприяє доволі ліберальна політика державних органів в Україні у відношенні до діяльності імпортерів

та операторів ринку кормових добавок. Однак загалом застосовувані адміністративні регуляторні важелі не можна вважати досконалими, що може призвести в перспективі до певних загроз у функціонуванні досліджуваного ринку.

Розглядаючи перспективи розвитку вітчизняного ринку кормових добавок, слід брати до уваги й тенденції на світових агропродовольчих ринках. У світі зростає попит на споживання якісних та безпечних продуктів харчування тваринного походження.

Відомо, що сучасні кормові добавки за багатьма позиціями можуть стати безпечним замінником низки хіміотерапевтичних ветеринарних і гормональних препаратів, застосування яких для сільськогосподарських тварин, що утримуються для виробництва продовольства, украй небажане. Україна, орієнтуючись на стандарти країн ЄС, також підвищує вимоги до якості та безпечності продукції тваринництва. Зазначені обставини, вважаємо, є вагомим стимулом для розширення практики застосування кормових добавок, а отже, й чинником зростання попиту на них в Україні.

Для України характерний загалом низький рівень використання кормових добавок малими сільськогосподарськими підприємствами – виробниками продукції тваринництва та господарствами населення. Зростання попиту на кормові добавки з боку цих категорій суб'єктів господарювання – вагомий чинник розвитку ринку кормових добавок. Активізація цього попиту залежить від державної підтримки малих суб'єктів підприємницької діяльності – виробників продукції тваринництва. Застосування цими виробниками інноваційних методів годівлі тварин залежить від їхньої поліінформованості про переваги застосування кормових добавок. Цю поінформованість можна поліпшити за рахунок розвитку в Україні інституту дорадництва.

Резервом зростання ринку кормових добавок вважаємо й збільшення попиту на них з боку підприємств – виробників галузі скотарства. Відродження скотарства є актуальним завданням для вітчизняного сектора аграрної економіки. Шляхи виконання цього завдання

багатоаспектні й пов'язані з державною підтримкою галузі загалом і малих агровиробників у її складі зокрема, з інвестиціями в молоко продуктивний підкомплекс тощо. Та очевидно, що переломлення негативних тенденцій у виробництві молока та яловичини супроводжуватиметься зростанням попиту на кормові добавки, що використовуються при утриманні великої рогатої худоби.

Висновки. Ринок кормових добавок в Україні висококонкурентний, на ньому присутня велика кількість суб'єктів – як продавців, так і споживачів відповідної продукції. Важливою особливістю ринку є тісна залежність його параметрів від стану галузі тваринництва. Вітчизняні підприємства – виробники продукції тваринництва – продемонстрували високу стійкість в умовах воєнного стану: 2023 року порівняно з попереднім вони збільшили поголів'я свиней і птиці, загальний обсяг виробництва продукції тваринництва, зберегли тенденцію до підвищення технологічної ефективності її виробництва. Такі результати забезпечені серед іншого доволі високою ефективністю системи годівлі тварин, складовою якої є використання кормових добавок.

Спостерігається висока залежність формування пропозиції на вітчизняному ринку кормових добавок від імпорту. Така залежність – досить поширена світова тенденція, яку посилюють сучасні глобалізаційні процеси у світовій економіці. Однак слід зауважити й низьку конкурентоспроможність українських виробників кормових добавок. Змінити ситуацію можуть масштабні іноземні інвестиції в підприємства кормовиробництва у разі поліпшення інвестиційного клімату в Україні після закінчення воєнного стану.

До обставин, які можуть стимулювати зростання ринку кормових добавок в Україні, слід віднести: впровадження підприємствами інноваційних технологій годівлі тварин з метою підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва; підвищення вимог до якості та безпечності цієї продукції на внутрішньому ринку; нарощування експорту тваринницької продукції в країни Європейського Союзу, яке заохочуватиме до застосування

українськими підприємствами кормових добавок як безпечних стимуляторів росту сільськогосподарських тварин та замінників хіміотерапевтичних ветеринарних препаратів. Вагомим резервом зростання ринку кормових добавок в Україні є зростання попиту на них з боку малих виробників продукції тваринництва.

Чинниками зростання цього попиту є удосконалення державної підтримки малих агровиробників, їхня кооперація як інструмент оптимізації механізмів закупівлі кормових добавок, а також системні заходи з відродження в Україні галузі скотарства.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Аверчева, Н. О., 2021. Організаційні аспекти формування кормової бази тваринництва. *Інвестиції: практика та досвід*, 10, с. 55–63.
- Бомко, В. С., Сиваченко, Є. В. та Сметаніна, О. В., 2023. *Корми і кормові добавки та ефективність їх використання в годівлі тварин*: навч. посібник. Біла Церква.
- Воронецька, І. С., Кравчук, О. О. та Корнійчук, Г. В., 2016. Науково-практичні засади функціонування ринку кормів. *Агросвіт*, 20, с. 3–11.
- Гнатишин, Л. Б., Прокопишин, О. С. та Трушкіна, Н. В., 2023. Тенденції розвитку ринку кормових добавок в Україні. *Агросвіт*, 9–10, с. 40–51.
- Діяльність підприємств. *Державна служба статистики України*, 2023 [online] Доступно: <http://www.ukrstat.gov.ua> [Дата звернення 20 травня 2024].
- Кучеренко, Т. Є. та Шаймухаметова, В. Р., 2014. Виробництво продукції тваринництва як фактор формування попиту на корми. *Збірник наукових праць. Економічні науки (Буковинський університет)*, 10, с. 345–352.
- Лаврук, В. В., 2017. Кормовиробництво як складник механізму економічної модернізації тваринництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 14 (1), с. 178–182.
- Петриченко, І. І., 2015. Перспективи розвитку ринку кормів в Україні. *Агросвіт*, 19, с. 44–48.
- Про безпечність та гігієну кормів: Закон України від 21 грудня 2017 р. № 2264-VIII, у редакції від 26.10.2023 [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2264-19#Text> [Дата звернення 10 травня 2024].
- Сільське, лісове та рибне господарство. *Державна служба статистики України*, 2024 [online] Доступно: <http://www.ukrstat.gov.ua> [Дата звернення 01 червня 2024].
- Спринчук, Н. А., Воронецька, І. С., Кравчук, О. О. та Петриченко, І. І., 2020. Світова практика підтримки розвитку товарного кормовиробництва. *Інвестиції: практика та досвід*, 23, с. 71–78.
- Статистика та реєстри. *Державна митна служба України*, 2024 [online] Доступно: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> [Дата звернення 24 травня 2024].
- Темненко, С. М., 2023. *Формування та розвиток ринку кормових добавок*. Доктор філософії. Львівський національний університет природокористування.
- Черевко, І. В., 2023. Ефективність кормів і кормових добавок: теоретико-методичні і практичні аспекти. *Ефективна економіка*, 4, Доступно: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1420> [Дата звернення 08 травня 2024].
- Cherevko, I., 2022. Challenges for fodder production in Ukraine during the war. *Rural Sustainability Research*, 48(343), pp. 24–33.
- Hnatyshyn, L., Prokopyshyn, O. and Pylypenko, K., 2022. Problems and prospects of the market of fodders for animal husbandry in Ukraine. *Scientific Papers. Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, 22 (2), pp. 381–390.

Стаття надійшла 05.06.2024

